

บทที่ 5

ความสำคัญผิด (Mistake)

เรื่องความสำคัญผิดนี้ เป็นหลักเกณฑ์ส่วนหนึ่งในเรื่องเจตนาซึ่งเรื่องเจตนา นั้นได้กล่าวไว้ในบทก่อนแล้ว ความสำคัญผิดมีอยู่ 2 อย่างคือ

- (1) สำคัญผิดในข้อเท็จจริง (Ignorance of Fact)
- (2) สำคัญผิดในข้อกฎหมาย (Ignorance of Law)

(1) สำคัญผิดในข้อเท็จจริง หรือการไม่รู้ข้อเท็จจริง (Ignorance of Fact) มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสาม และมาตรา 61, 62 ซึ่งแยกพิจารณาได้ดังนี้

ก. การไม่รู้ข้อเท็จจริง

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสาม บัญญัติว่า “ถ้าผู้กระทำมิได้รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด จะถือว่าผู้กระทำประสงค์ต่อผลหรือยอมเล็งเห็นผลของการกระทำนั้นมิได้”

ในเรื่องเจตนา นั้น มาตรา 59 วรรคสอง บัญญัติถึงการกระทำโดยเจตนาว่า ได้แก่ การกระทำโดยรู้สำนึกในการกระทำและขณะเดียวกันผู้กระทำประสงค์ต่อผลหรือยอมเล็งเห็นผลของการกระทำนั้น เพราะฉะนั้นเมื่อผู้กระทำมิได้รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด จะถือว่าผู้กระทำประสงค์ต่อผลหรือเล็งเห็นผลไม่ได้ นั่นก็คือจะถือว่าผู้กระทำกระทำโดยเจตนาไม่ได้นั่นเอง โดยหลักแล้วความรู้ข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์แห่งการกระทำนี้เป็นหลักอันหนึ่งของเจตนา ถ้าผู้กระทำไม่รู้ข้อเท็จจริงก็ได้ชื่อว่ากระทำโดยไม่มีเจตนา การไม่รู้ข้อเท็จจริงตามบทบัญญัติ มาตรา 59 วรรคสาม จึงหมายถึงไม่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด ปัญหาว่าการไม่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิดนั้นแค่ไหนอย่างไร และองค์ประกอบของความผิดเป็นอย่างไร คำว่า “องค์ประกอบของความผิด” หมายถึง กฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้สำหรับความผิดแต่ละความผิด ซึ่งถ้าขาดองค์ประกอบอย่างหนึ่งอย่างใดไปก็ไม่ถือว่ามีความผิด เช่น ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288 บัญญัติว่า “ผู้ใด

ฆ่าผู้อื่น ต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่สิบห้าปีถึงยี่สิบปี”
องค์ประกอบความผิดตามมาตรา 288 ได้แก่

1. ฆ่า
2. ผู้อื่น
3. โดยเจตนา

องค์ประกอบของความผิดแต่ละความผิดจะมีองค์ประกอบ 2 อย่าง คือ

1. องค์ประกอบภายนอก ได้แก่ การกระทำและสิ่งที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการกระทำซึ่งบุคคลสามารถสัมผัสได้จากภายนอก เช่น การฆ่าผู้อื่น องค์ประกอบภายนอก ได้แก่ (1) ฆ่า การฆ่าเป็นการกระทำ และ (2) ผู้อื่น ซึ่งเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการกระทำ กล่าวคือ เกี่ยวเนื่องจากการฆ่า

2. องค์ประกอบภายใน ได้แก่ เจตนาฆรรรมดา เจตนาพิเศษ หรือประมาท เช่น การฆ่าผู้อื่น องค์ประกอบภายในนั้น ได้แก่ เจตนาประสงค์หรือยอมเล็งเห็นผลคือความตายของผู้อื่น

ความไม่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด ตามมาตรา 59 วรรคสาม หมายถึงความไม่รู้ข้อเท็จจริง อันเป็นองค์ประกอบภายนอกของความผิดเท่านั้น ไม่ใช่ไม่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบภายใน

ตัวอย่าง แดงกับดำเข้าป่าล่าสัตว์โดยแยกกันคนละทางเพื่อไปรอดักยิงหมาป่า แดงเห็นต้นไม้ไหว ๆ เข้าใจว่าเป็นหมาป่า จึงใช้ปืนยิงไปที่ต้นไม้้นั้น แต่ปรากฏว่าไม่ใช่หมาป่า แต่เป็นค่านิ่งชุ่มยิงหมาป่าอยู่ ดำถูกกระสุนที่แดงยิงถึงแก่ความตาย กรณีนี้การกระทำดังกล่าว ก็ไปเข้าองค์ประกอบของความผิดในเรื่องฆ่าผู้อื่น เพราะมีบุคคลมารองรับ แต่แดงไม่รู้ว่สิ่งนั้นเป็นบุคคล ก็แสดงว่าแดงไม่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิดคือความผิดฐานฆ่าผู้อื่นตายซึ่งต้องมี (1) การฆ่า (2) บุคคลอื่น เมื่อแดงไม่รู้ว่สิ่งที่ตนยิงไปนั้นเป็นบุคคลแดงก็ไม่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบความผิดใน (2) ฉะนั้นตามมาตรา 59 วรรคสาม จะถือว่าแดงประสงค์ต่อผลหรือยอมเล็งเห็นผลของการกระทำนั้นมิได้ ซึ่งหมายความว่าถ้าแดงมีเจตนาฆ่าดำไม่ได้

ก. ไปทำบุญที่วัด ถอดรองเท้าไว้หน้าประตูเข้าโบสถ์ เวลากลับได้สวมรองเท้าของคนอื่นมาโดยเข้าใจว่าเป็นรองเท้าของตน เพราะรองเท้าของตนเหมือนกับของคนอื่น ก. ไม่มีความผิดฐานลักทรัพย์เพราะไม่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิดว่าเป็น

รองเท้าของคนอื่น แต่เข้าใจผิดในข้อเท็จจริงว่าเป็นรองเท้าของตน และขาดเจตนาทุจริตด้วย จึงไม่ถือว่ามีเจตนาลักทรัพย์

จำเลยปิดกั้นเหมืองสาธารณะ เพราะเชื่อมั่นโดยสุจริตว่าเป็นเหมืองของจำเลย นั้น จำเลยย่อมไม่รู้ว่าเหมืองนั้นเป็นสาธารณูปโภค ซึ่งเป็นองค์ประกอบความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 228 จำเลยจึงไม่มีความผิดตามมาตรา (ฎีกาที่ 1019/2504 ประชุมใหญ่)

จำเลยเข้าครอบครองป่าคุ้มครองโดยได้รับโอนการครอบครองต่อ ๆ กันมาเป็นพฤติการณ์ที่ทำให้จำเลยเข้าใจโดยสุจริตว่า จำเลยได้เข้าครอบครองป่านั้นโดยชอบไม่ได้ จึงจำเริญกฎหมาย จึงขาดเจตนาอันเป็นองค์ประกอบความผิดทางอาญา ไม่มีความผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองและสงวนป่าฯ กับประมวลกฎหมายที่ดิน (ฎีกาที่ 1462/2509)

ความผิดฐานเบิกความเท็จ ตามมาตรา 177 ผู้กระทำจะต้องกระทำโดยเจตนา คือรู้อยู่แล้วว่าข้อความที่ตนนำมาเบิกความนั้นเป็นความเท็จ (ฎีกาที่ 771-772/2515)

บุคคลจะต้องรับผิดชอบในทางอาญาก็ต่อเมื่อได้กระทำโดยเจตนาและรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิดนั้นด้วย เมื่อ ร. กับ พ. ไม่รู้ว่าที่ดินที่เกิดเหตุเป็นป่าสงวนแห่งชาติ จึงไม่มีเจตนาร่วมกระทำผิดกับ ส. ในการกันสร้างป่าสงวนแห่งชาติ (ฎีกาที่ 1266/2515)

การไม่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิดที่กล่าวข้างต้นนั้น ต้องเป็นเรื่องที่ไม่รู้ในองค์ประกอบของความผิด แต่เมื่อกระทำไปแล้วก็เข้าองค์ประกอบภายนอกของความผิดครบถ้วน ถ้าในทางตรงกันข้ามคือไม่รู้ข้อเท็จจริงที่ไม่ใช่องค์ประกอบของความผิด ในกรณีนี้จะอ้างว่าไม่มีเจตนาไม่ได้ ต้องถือว่ามีเจตนากระทำผิด

ตัวอย่าง นายแก้วตั้งใจจะฆ่านายสิง จึงไปนั่งดักรออยู่ข้างทางเดินที่นายสิงเดินผ่านเป็นประจำทุกวัน ปรากฏว่ามีสิงตัวหนึ่งเดินผ่านบริเวณนั้น นายแก้วเข้าใจว่าเป็นนายสิง จึงใช้ปืนยิงไปถูกสิงตาย หรือถ้ายังไม่ถูกเพราะสิงหลบทัน เช่นนี้จะถือได้หรือไม่ว่านายแก้วมีเจตนาฆ่านายสิง กรณีดังกล่าวนี้เมื่อยิงไปแล้วไม่ถูกนายสิง แต่กระสุนจะถูกสิงหรือไม่ถูกสิงก็ตาม สิงไม่ใช่องค์ประกอบของความผิด จึงปรับเข้ามาตรา 59 วรรคสาม ไม่ได้ เพราะมาตรา 59 วรรคสามนั้นที่ถือว่าผู้กระทำมิได้มีเจตนาอันเฉพาะในกรณีที่ไม่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด ได้กล่าวแล้วว่าการกระทำตามมาตรา 59 วรรคสามนั้นต้องเป็นเรื่องที่ผู้กระทำไม่รู้ว่ามีองค์ประกอบอย่างนั้นและเมื่อทำไปแล้วก็เข้าองค์ประกอบความผิด เช่น ต้องการยิงหมาป่าแต่กลับไปถูกคน เช่นนี้จึงเข้าองค์ประกอบความผิดในเรื่องการฆ่าคนตาย ซึ่งอ้างได้ว่าไม่มีเจตนาฆ่า แต่กรณีนี้เป็นเรื่องตรงกันข้ามกัน กล่าวคือต้องการยิงคนคือนาย

ถึงซึ่งเป็นการฆ่าคนหรือประสงค์ต่อผลคือต้องการให้นายลิ่งตาย เมื่อเห็นลิ่งเดินมานายแก้ว
เข้าใจว่าเป็นนายลิ่งจึงยิงไปถูกลิ่งตายหรือไม่ถูกลิ่ง การกระทำดังกล่าวนี้จึงครบองค์ประกอบ
ของความผิดฐานฆ่าผู้อื่นแล้ว เพียงแต่นายลิ่งไม่ได้อยู่ในที่นั้นเท่านั้น เมื่อยิงไปแล้วไม่ถูกคน
แต่ไปถูกลิ่งก็เป็นเรื่องการพยายามกระทำความผิดตามมาตรา 80 แต่ถ้าหากว่าในขณะที่ยิง
นั้นนายลิ่งถูกฆ่าตายเสียก่อนหน้านั้นแล้ว ก็เป็นเรื่องขาดองค์ประกอบของความผิดไปที่เดียว
เพราะไม่มีบุคคลที่จะถูกฆ่าแล้ว ย่อมไม่มีความผิดฐานฆ่าคนตาย จึงไม่ต้องไปพิจารณาอีก
ว่าการกระทำนั้นถึงขั้นลงมือกระทำอันเป็นการพยายามกระทำความผิดหรือไม่แต่อย่างไร

การไม่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิดโดยถือว่าไม่มีเจตนาจะใช้
ว่าจะไม่มีความผิดเสียเลย หากการกระทำดังกล่าวได้กระทำด้วยความประมาท
ผู้กระทำจะต้องรับผิดฐานกระทำโดยประมาทด้วยในกรณีที่ถูกกฎหมายบัญญัติโดยเฉพาะว่าการ
กระทำนั้นผู้กระทำจะต้องรับโทษแม้กระทำโดยประมาทตามมาตรา 62 วรรคสอง

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 62 วรรคสอง บัญญัติว่า "ถ้าความไม่รู้
ข้อเท็จจริงตามความในวรรคสามแห่งมาตรา 59 หรือความสำคัญผิดว่ามีอยู่จริงตามความใน
วรรคแรก ได้เกิดขึ้นด้วยความประมาทของผู้กระทำความผิด ให้ผู้กระทำรับผิดฐานกระทำ
โดยประมาทในกรณีที่ถูกกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะว่า การกระทำนั้นผู้กระทำจะต้องรับโทษ
แม้กระทำโดยประมาท"

ตัวอย่าง แดงกับดำเข้าป่าล่าสัตว์โดยแยกกันคนละทางเพื่อไปรดักยิงหมู
ป่าจึงใช้ปืนยิงไปที่ต้นไม้หนึ่ง กระสุนปืนถูกดำซึ่งนั่งชும்ยิงหมูป่าอยู่ถึงแก่ความตาย ดังนี้แดง
ไม่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด แดงไม่มีความผิดฐานฆ่าตายโดยเจตนา
แต่ถ้าแดงกับดำแยกย้ายกันดักยิงหมูป่าโดยอยู่คนละซีกป่า ในกรณีนี้ แดงต้องพิจารณาให้ตี
ว่าเป็นหมูป่าหรือคนเพราะดำอยู่ในวิถีกระสุน อาจยิงถูกกันได้ เมื่อแดงยิงถูกดำตาย ถือว่า
กระทำไปโดยปราศจากความระมัดระวัง ความวิสัยและพฤติการณ์ และแดงอาจใช้ความ
ระมัดระวังเช่นว่านั้นได้ แต่หาได้ใช้ให้เพียงพอไม่จึงเป็นการกระทำโดยประมาท แดงจึงมี
ความผิดฐานกระทำโดยประมาท และเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย

มีข้อเท็จจริงอีกประการหนึ่งที่จะทำให้ผู้กระทำได้รับโทษหนักขึ้น แต่ถ้าไม่รู้
ข้อเท็จจริงแล้วคงรับโทษธรรมดาซึ่งได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 62 วรรค
สามว่า "บุคคลจะต้องรับโทษหนักขึ้นโดยอาศัยข้อเท็จจริงใด บุคคลนั้นจะต้องได้รู้ข้อเท็จจริง
นั้น" ข้อเท็จจริงนี้เป็นข้อเท็จจริงประกอบเหตุลดการกระทำทำให้ผู้กระทำรับโทษหนักขึ้น ซึ่งต้องรู้

ข้อเท็จจริงนั้นจึงจะรับโทษหนักได้ หากไม่รู้ข้อเท็จจริงนั้น ก็ต้องถือว่ามิเจตนากระทำความผิด
ในชั้นธรรมดาเท่านั้น

ตัวอย่าง นายแดงต้องการฆ่านายดำ เห็นนายเขียวเดินมาสำคัญผิดว่าเป็น
นายดำ จึงยิงนายเขียวตาย ปรากฏว่านายเขียวนั้นคือพ่อของนายแดง ดังนั้นการกระทำของ
นายแดงคือมิเจตนาฆ่า แต่ปรากฏว่าคนที่นายแดงยิงนั้นเป็นนายเขียวซึ่งเป็นพ่อ จึงไปเข้าใน
เรื่องของการฆ่าบุพการีซึ่งต้องรับโทษหนักขึ้น แต่นายแดงไม่รู้ว่าเป็นพ่อของตนจึง
รับผิดฐานฆ่าบุพการีไม่ได้ ต้องรับผิดฐานฆ่าบุคคลธรรมดา

ข. สำคัญผิดในข้อเท็จจริงที่เป็นคุณ

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 62 วรรคแรก บัญญัติว่า "ข้อเท็จจริงใดถ้า
มีอยู่จริง จะทำให้การกระทำไม่มีความผิด หรือทำให้ผู้กระทำไม่ต้องรับโทษ หรือได้รับ
โทษน้อยลง แม้ข้อเท็จจริงนั้นจะไม่มีอยู่จริง แต่ผู้กระทำสำคัญผิดว่ามีอยู่จริง ผู้กระทำย่อมไม่
มีความผิดหรือได้รับยกเว้นโทษ หรือได้รับโทษน้อยลง แล้วแต่กรณี"

สำคัญผิดในข้อเท็จจริงตามมาตรานี้เป็นเรื่อง que ผู้กระทำมิเจตนากระทำความผิด
อยู่แล้ว โดยให้พิจารณาตามความเข้าใจของผู้กระทำเป็นหลัก นั่นคือสมมติข้อเท็จจริงตามที่
ผู้กระทำเข้าใจ แม้ข้อเท็จจริงนั้นไม่ได้เกิดขึ้นหรือไม่มีตามที่สมมติ และความจริงการกระทำ
จะประกอบด้วยองค์ความผิดครบถ้วนก็ตาม ก็ต้องวินิจฉัยความผิดหรือความรับผิดของ
ผู้กระทำโดยสมมติเอาว่าข้อเท็จจริงเป็นอย่างที่ผู้กระทำเข้าใจ ถ้าตามข้อเท็จจริงที่สมมติขึ้นนั้น
ผู้กระทำไม่มีความผิด หรือไม่ต้องรับโทษหรือรับโทษน้อยลง ก็ต้องเป็นไปตามนั้น

ผลของการสำคัญผิดตามมาตรา 62 วรรคแรก มีด้วยกัน 3 กรณี

1. ไม่มีค่าความผิด
2. มีความผิดแต่ได้รับยกเว้นโทษ
3. มีความผิดแต่ได้รับโทษน้อยลง

ผลประการที่ 1 ไม่มีค่าความผิด หมายความว่าผู้กระทำมิเจตนาที่จะกระทำ
ความผิดอยู่แล้ว แต่เข้าใจในพฤติการณ์ที่กระทำนั้นว่าเป็นการกระทำที่ไม่มีความผิด เช่น การ
ป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย ผู้กระทำก็จะได้รับผลจากกฎหมายตามข้อเท็จจริงที่สำคัญผิด
ไปนั่นคือว่าการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายนั้น ผู้กระทำจะไม่มีความผิดเลย

ตัวอย่าง

ตีพ่อเลี้ยงตายในเวลากลางคืน โดยเข้าใจผิดว่าเป็นคนร้ายขึ้นเรือนมาลักทรัพย์ เป็นการสำคัญผิดในข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 62 จึงไม่มีความผิดตามมาตรา 68 (ฎีกาที่ 710/2500)

เจ้าของบ้านทราบว่าจะมีคนร้ายมาปล้น จึงให้จำเลยนอนเฝ้าใต้ถุนเรือนเวลา 5 นาฬิกา ยังมีดอยู่ ผู้ตายกับพวกพากกระบือไปที่บ้านนั้น สุนัขเห่า มีคนร้องว่าขโมย จำเลยจึงยิงปืนไปที่ผู้ตายโดยสำคัญผิดว่าเป็นคนร้ายจะมาปล้น ดังนี้ การที่จำเลยยิงผู้ตายโดยสำคัญผิดว่าเป็นคนร้ายเป็นการป้องกันพอสมควรแก่เหตุ (ฎีกาที่ 261/2511)

ตำรวจมีหมายค้นและหมายจับไปจับกุมจำเลยที่บ้านซึ่งอยู่ในที่เปลี่ยวในเวลาวิกาล โดยได้ปืนบ้านและเรือฝาบ้านจำเลยและส่องไฟฉายเข้าไปในบ้าน จำเลยสำคัญผิดว่าโจรเข้าปล้นจึงใช้ปืนยิงตำรวจบาดเจ็บ แม้เจ้าหน้าที่จะได้ตะโกนบอกว่าเป็นตำรวจก็ตาม แต่จำเลยก็เคยถูกปล้นโดยคนร้านปลอมเป็นตำรวจมาก่อน พฤติการณ์ของจำเลยมีลักษณะเป็นการป้องกันสิทธิของตนพอสมควรแก่เหตุ เป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย ไม่มี ความผิด (ฎีกาที่ 155/2512)

ผู้ตายได้บุกรุกเข้าไปในห้องนอนอันเป็นเคหสถานของจำเลยในยามวิกาล อันเป็นการละเมิดกฎหมาย ทำให้จำเลยสำคัญผิดว่าผู้ตายเป็นขโมยหรือคนร้ายเข้าไปทำการประทุษร้ายต่อทรัพย์หรือร่างกายภริยาจำเลย จึงใช้ดุ้นฟันตีไป 1 ที การที่จำเลยใช้ดุ้นฟันซึ่งโดยสภาพไม่ใช่อาวุธร้ายแรงตีผู้เสียหายไปในขณะนั้นเพียงทีเดียวโดยไม่เจازงเป็นลักษณะที่กระทำพอสมควรแก่เหตุ ถือได้ว่าการกระทำของจำเลยเป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 ประกอบด้วยมาตรา 62 จำเลยไม่มีความผิด (ฎีกาที่ 253/2512)

ผู้ตายกับจำเลยเคยมีสาเหตุกัน ผู้ตายชอบทำตัวเป็นอันธพาลเคยพกปืนอยู่เสมอ และเคยทำท่าจะไล่ยิงจำเลย คืนเกิดเหตุผู้ตายเข้าใจว่าจำเลยแกล้งขำผู้ตาย ผู้ตายหันหลังกลับเข้าหาจำเลยในท่าหนึ่งยอง ๆ ห่างกัน 2 วา พร้อมกับเอามือล้วงกระเป๋ากางเกง ทำท่าจะล้วงอะไรออกมาและพูดทำนองจะฆ่าจำเลย ทั้งตรงที่เกิดเหตุมีแสงสว่างเพียงสลัว ๆ และจำเลยก็อายุเพียง 7 ปี ยังอ่อนกว่าความคิด พฤติการณ์เช่นนี้ย่อมมีเหตุอันสมควรให้จำเลยสำคัญผิดเข้าใจว่าผู้ตายมีปืนและล้วงลงไปเพื่อยิงจำเลยอันนับได้ว่าเป็นภัยอันตรายที่ใกล้จะถึง จำเลยจึงชอบที่จะใช้สิทธิกระทำเพื่อป้องกันตนได้ และการที่จำเลยใช้ปืนยิงผู้ตายเพื่อป้องกันตนไปทันทีเพียง 1 นัด ย่อมถือได้ว่าเป็นการป้องกันชีวิตของตนพอสมควรแก่เหตุ ตาม

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 ประกอบด้วยมาตรา 62 วรรคแรก จำเลยจึงไม่มีความผิด (ฎีกาที่ 266/2514 ประชุมใหญ่)

จำเลยได้ยินเสียงคนร้องทางฝั่งคลองตรงกันข้าม เข้าใจว่ามีเรื่องทะเลาะกัน จึงข้ามฟากไปดู พอถึงก็ถูกคนตีที่แตกหน้าจนล้มลงโดยไม่รู้ว่าเป็นคนร้ายเพราะมีคนร้ายวิ่งหนีไปทางทิศเหนือแล้วมีคนวิ่งมาจากทางทิศเหนืออีก จำเลยเข้าใจว่าเป็นคนร้ายจะทำร้ายจำเลยจึงใช้ดาบฟันคนที่วิ่งเข้ามานั้น 1 ที ถูกที่ศีรษะและตายในเวลาต่อมา ปรากฏว่าผู้ตายเป็นญาติของจำเลยเอง ดังนี้ ถือได้ว่าจำเลยสำคัญผิดในข้อเท็จจริง และไม่ปรากฏว่าความสำคัญผิดนี้เกิดจากความประมาทของจำเลย และการกระทำของจำเลยเป็นการป้องกันตัวพอสมควรแก่เหตุ จำเลยจึงไม่มีความผิด (ฎีกาที่ 1139/2515)

จำเลยเคยถูกปล้นบ้านมาก่อน และเมื่อ 20 วันก่อนเกิดเหตุก็มีคนร้ายเข้าบ้านจำเลย ตื่นเกิดเหตุเวลาประมาณ 22 นาฬิกา จำเลยได้ยินเสียงกุ๊กกักที่ระเบียงเรือน จึงหยิบปืนเปิดประตูแง้มออกดู เห็นเงาคนอยู่บนระเบียงเรือนคนหนึ่ง อยู่ข้างล่างคนหนึ่ง จำเลยถามว่า “ใคร” ได้ยินเสียงตอบว่า “อย่าดัง” จำเลยเข้าใจว่าเป็นคนร้ายจึงยิงปืนไปยังคนที่อยู่ระเบียง 2 นัด คนทั้งสองหนีไป จำเลยยิงชู้อีก 1 นัด แล้วตะโกนให้คนช่วย ต่อมาพบผู้ตายตายเพราะถูกกระสุนปืนที่จำเลยยิงที่บริเวณบ้าน ดังนี้ เป็นกรณีมีเหตุทำให้จำเลยเชื่อได้ว่าผู้ตายมีเจตนาเข้ามาลักทรัพย์จำเลย เป็นพฤติการณ์ที่จำเลยสำคัญผิดคิดว่าผู้ตายเป็นคนร้ายจึงใช้ปืนยิง เป็นการป้องกันสิทธิในทรัพย์สินของตนพอสมควรแก่เหตุ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 ประกอบด้วยมาตรา 62 (ฎีกาที่ 1378/2517)

ผลประการที่ 2 มีความผิดแต่ได้รับยกเว้นโทษ หมายความว่า การกระทำของผู้กระทำนั้นเป็นความผิดแต่ได้รับการยกเว้นโทษตามกฎหมาย เช่น การกระทำความผิดระหว่างสามัมภริยาตามมาตรา 71 วรรคแรก ซึ่งเป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ โดยความผิดฐานลักทรัพย์ วิ่งราวทรัพย์ กรรโชก ฉ้อโกง ยักยอก รับของโจร ทำให้เสียทรัพย์และบุกรุก การกระทำความผิดดังกล่าวนี้ ถ้าเป็นการกระทำระหว่างสามัมภริยา ผู้กระทำไม่ต้องรับโทษ ตัวอย่างเช่น สามัมภริยาเพื่อไปซื้อสุรา หรือภริยาลักทรัพย์สามีไปเล่นการพนัน ผู้กระทำมีความผิดฐานลักทรัพย์ แต่ไม่ต้องรับโทษ

การกระทำความผิดด้วยความจำเป็นพอสมควรแก่เหตุตามมาตรา 67 ผู้กระทำไม่ต้องรับโทษแม้ว่าผู้กระทำผิดด้วยความจำเป็นดังกล่าวนี้เพราะสำคัญผิด ผู้กระทำไม่ต้องรับโทษเช่นเดียวกัน ตัวอย่างเช่น ก. เอาปืนเด็กเล่นมาชู้ ข. ให้ ข. ไปแทง ค. ข. สำคัญผิดว่าเป็นปืนจริง จำเป็นต้องแทง ค. ถือได้ว่า ข. กระทำไปพอสมควรแก่เหตุ ข. ไม่ต้องรับโทษ

หรือในกรณีที่ทำตามคำสั่งของเจ้าพนักงานตามมาตรา 70 แม้คำสั่งนั้นจะมีชอบด้วยกฎหมาย แต่ผู้กระทำมีหน้าที่และสำคัญผิดว่าเป็นคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายผู้นั้นก็ไม่ต้องรับโทษ

ผลประการที่ 3 มีความผิดแต่ได้รับโทษน้อยลง หมายความว่า การกระทำของผู้กระทำนั้นเป็นความผิดและมีโทษ แต่ได้รับโทษน้อยลง ซึ่งเป็นกรณีที่กฎหมายให้อำนาจศาลที่จะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้ เช่น ป้องกันเกินสมควรแก่เหตุ กระทำความผิดด้วยความจำเป็นที่เกินสมควรแก่เหตุตามมาตรา 69 หรือบันดาลโทสะตามมาตรา 72

ตัวอย่าง ชาวสำคัญผิดว่าเขี้ยวขมเหงตนอย่างร้ายแรงด้วยเหตุอันไม่เป็นธรรม จึงบันดาลโทสะและทำร้ายเขี้ยวในขณะนั้น แม้ความจริงเขี้ยวเพียงล้อเล่นเท่านั้นและคิดว่าชาวทราบแล้ว การสำคัญผิดเช่นนี้ก็ให้ถือเสมือนว่าได้กระทำความผิดโดยบันดาลโทสะตามมาตรา 72 ซึ่งทำให้รับโทษน้อยลง โดยศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้

ใช้ปืนยิงผู้ที่กำลังขี่และจูงกระบือไป โดยเข้าใจผิดว่าผู้นั้นเป็นคนร้ายลักกระบือซึ่งตนติดตามมาในเวลากลางคืน ตรงที่เกิดเหตุเป็นป่ามีต้นไม้มืด แต่ผู้นั้นมีได้แสดงกิริยาต่อสู้อยู่ เป็นการป้องกันทรัพย์เกินสมควรแก่เหตุ (ฎีกาที่ 294/2500)

การที่จำเลยวิ่งตามผู้เสียหายออกไปนอกบ้านโดยจำเลยสำคัญผิดว่าผู้เสียหายเป็นคนร้ายที่เข้าไปปลุกทรัพย์ที่ได้ถูกรื้อของจำเลย เป็นการกระทำเพื่อป้องกันสิทธิในทรัพย์สินของตน แต่เมื่อจำเลยวิ่งไปทันผู้เสียหาย แล้วใช้มีดแทงผู้เสียหายถูกที่หลัง 4 แผล ที่ข้อศอก 1 แผล โดยไม่ปรากฏว่าผู้เสียหายมีอาวุธหรือแสดงอาการขัดขืนต่อสู้อยู่ เช่นนี้ การกระทำของจำเลยเป็นการกระทำเกินกว่ากรณีแห่งการจำต้องกระทำเพื่อป้องกันตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 69 (ฎีกาที่ 83/2514)

ผู้ตายขึ้นไปบนเรือนของจำเลยในยามวิกาลถึงที่จำเลยนอน จำเลยร้องถามว่าใครถึง 3 ครั้ง ผู้ตายไม่ตอบ และยังเข้าเหยียบเท้าจำเลย ประกอบกับในระหว่างนั้นได้มีคนร้ายมาปล้นบ้านใกล้เคียงบ่อย ๆ จึงมีเหตุอันสมควรให้จำเลยเข้าใจว่าผู้ตายเป็นคนร้ายเข้ามาทำร้าย การที่จำเลยใช้มีดปลายแหลมแทงไป 1 ที ถือได้ว่าจำเลยกระทำการป้องกันตัวสมควรแก่เหตุ แต่เมื่อจำเลยแทงไป 1 ที และผู้ตายวิ่งหนีไปเสียหลักล้มลงที่พื้นดินหน้าบันไดเรือนจำเลย จำเลยยังวิ่งตามไปแทงซ้ำอีกหลายครั้งจนผู้ตายถึงแก่ความตายอยู่ตรงนั้น ถือว่าจำเลยกระทำไปเกินสมควรแก่เหตุ (ฎีกาที่ 978/2514)

ผู้ตายมีส่นับมือเข้าทำร้ายจำเลย จำเลยยิงผู้ตายเป็นการป้องกันเกินกว่าเหตุ
พวกผู้ตาย 2 คนวิ่งเข้าไปที่ผู้ตายและจำเลยเพื่อห้าม แต่จำเลยเข้าใจว่าจะเข้าไปรุมทำร้าย
จำเลย จำเลยยิงไป 3 นัด เป็นการป้องกันเกินกว่าเหตุเช่นเดียวกัน (ฎีกาที่ 985/2520)

จำเลยเป็นกำนันยิงผู้ตาย 3 นัด เพราะสำคัญผิดว่าผู้ตายจะยิงจำเลยเป็นการ
ป้องกันเกินกว่าเหตุ ศาลลดโทษและลงโทษตามมาตรา 288, 69 ได้ จำเลยมีประวัติดีเด่นใน
หน้าที่ราชการ ศาลจำคุก 2 ปี รอกการลงโทษไว้ 5 ปี (ฎีกาที่ 1873/2522)

การสำคัญผิดที่กล่าวมานั้นเป็นข้อแก้ตัวให้ผู้กระทำไม่มีความผิด หรือมี
ความผิดแต่ได้รับยกเว้นโทษ หรือมีความผิดและมีโทษแต่ได้รับโทษน้อยลงนั้นเป็นการ
กระทำโดยเจตนาทั้งสิ้น ซึ่งวินิจฉัยความผิดตามความเข้าใจของผู้กระทำ แต่ถ้าความสำคัญ
ผิดในข้อเท็จจริงนั้นเกิดขึ้นด้วยความประมาท มาตรา 62 วรรคสอง บัญญัติไว้ว่า “ถ้าความ
ไม่รู้ข้อเท็จจริงตามความในวรรคสามแห่งมาตรา 59 หรือความสำคัญผิดว่ามีอยู่จริงตามความ
ในวรรคแรก ได้เกิดขึ้นด้วยความประมาทของผู้กระทำความผิด ให้ผู้กระทำรับผิดฐานกระทำ
โดยประมาท ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะว่า การกระทำนั้นผู้กระทำจะต้องรับโทษ
แม้กระทำโดยประมาท”

ความสำคัญผิดเกิดขึ้นด้วยความประมาทของผู้กระทำ หมายความว่า ได้
กระทำโดยเจตนา แต่สำคัญผิดไปและความสำคัญผิดนั้นเกิดเพราะความประมาท คือ ไม่
ระมัดระวังซึ่งตนเองต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์

ตัวอย่าง ในกรณี ก. เอาปืนเด็กเล่นไปขู่ ข. ให้ ข. ไปแทง ค. หาก ข.
พิจารณาสักนิดว่าปืนนั้นมีใช่ปืนจริง แต่เป็นปืนฉีดน้ำของเด็กเล่น ก็ถือว่า ข. สำคัญผิดเพราะ
ความประมาท

ในเวลากลางคืน จำเลยได้ยินเสียงก๊อกลงที่รั้วบ้าน จำเลยสำคัญผิดคิดว่ามี
คนจะมาทำร้ายตน จำเลยจึงใช้ปืนยิงไปถูกเด็กตายที่รั้วบ้าน ซึ่งความจริงปรากฏว่าเด็กนั้น
มาส่องหากบข้างบ้านจำเลยด้วยตะเกียงแก๊สและส่งเสียงพูดคุยกัน ถ้าจำเลยพิจารณาให้
รอบคอบเสียก่อนจากพฤติการณ์ดังกล่าวแสดงว่าหาใช่คนร้ายที่จะมาทำร้ายจำเลยไม่ แต่
จำเลยปราศจากความระมัดระวังซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้นจะต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์
และจำเลยก็อาจใช้ความระมัดระวังเช่นนั้นได้ แต่หาได้ใช้ให้เพียงพอไม่ การกระทำของ
จำเลยได้กระทำโดยเจตนา แต่สำคัญผิดเพราะความประมาทจำเลยต้องรับโทษฐานฆ่าคนตาย
โดยประมาท

จำเลยยิงคนตายโดยสำคัญผิดว่าเป็นคนร้าย เป็นการกระทำโดยเจตนา แต่เป็นการป้องกันซึ่งเกินกว่ากรณีแห่งการจำต้องกระทำเพื่อป้องกัน จึงผิดตามมาตรา 288, 69 และความสำคัญผิดนั้นก็เกิดโดยความประมาทของจำเลย จำเลยย่อมผิดฐานทำให้คนตายโดยประมาทโดยผลของมาตรา 62 วรรคสองด้วย กรณีเช่นนี้เป็นเรื่องกรรมเดียวผิดกฎหมายหลายบท จึงต้องลงโทษในเรื่องฆ่าโดยป้องกันเกินกว่ากรณีอื่นเป็นบทหนักตามมาตรา 90 แต่ถ้าการกระทำของจำเลยเป็นการป้องกันพอสมควรแก่เหตุซึ่งไม่เป็นความผิด ก็คงเหลือเพียงความผิดในส่วนที่สำคัญผิดโดยประมาทตามมาตรา 62 วรรคสอง คือความผิดตามมาตรา 291 ฐานเดียว (ฎีกาที่ 872/2510 ประชุมใหญ่)

ในกรณีที่ตามข้อเท็จจริงที่เป็นอยู่จริง การกระทำไม่เป็นความผิดหรือไม่ต้องรับโทษ หรือรับโทษน้อยลง แต่ผู้กระทำสำคัญผิดว่าตนกำลังกระทำตามข้อเท็จจริงที่เป็นความผิด หรือไม่มีเหตุยกเว้นโทษ หรือไม่มีเหตุบรรเทาโทษ ความสำคัญผิดเช่นนี้ไม่ทำให้ผู้กระทำได้รับผิดตามที่เข้าใจ กรณีนี้ไม่ใช่สำคัญผิดตามมาตรา 62 แต่ผู้กระทำอาจไม่มี ความผิดเลย เช่น สำคัญผิดไปว่าคนที่ต้องการจะยิงนั้นยังมีชีวิตอยู่ จึงใช้ปืนยิง แต่ปรากฏว่าผู้นั้นได้ตายไปก่อนแล้ว จึงเป็นการยิงศพ ย่อมไม่มีความผิดฐานฆ่าผู้อื่น หรืออาจมีความผิดเพียงฐานพยายาม เช่น ต้องการฆ่านายลิ่ง เห็นลิ่งเดินมาเข้าใจว่าเป็นนายลิ่งจริง ๆ ไม่ได้ เพราะสิ่งที่ยิงไปนั้นไม่ใช่ นายลิ่งแต่เป็นลิ่ง เพียงแต่ยิงไม่โดนนายลิ่งเพราะนายลิ่ง ไม่ได้อยู่ที่นั่น จึงเป็นเรื่องพยายามฆ่านายลิ่ง หรืออาจไม่มีโทษเลย เช่น ลักทรัพย์ของภริยา โดยเข้าใจว่าเป็นของคนอื่น หรืออาจได้ลดโทษ เช่น ลักทรัพย์ของบิดาโดยเข้าใจว่าเป็นของ คนอื่น ก็ให้อ่านาจศาลใช้ดุลพินิจลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น เพียงใดก็ได้ ตามมาตรา 71 วรรคสอง

หมายเหตุ การใช้มาตรา 62 นี้ ใช้ในทางที่เป็นคุณแก่ผู้กระทำความผิด เท่านั้น คือทำให้ผู้กระทำไม่มีความผิด หรือมีความผิดแต่ไม่ต้องรับโทษ หรือได้รับโทษ น้อยลง จะนำไปใช้ในทางเป็นโทษเพื่อลงโทษผู้กระทำให้หนักขึ้นหาได้ไม่

ข้อแตกต่างระหว่างการไม่รู้ข้อเท็จจริงตามมาตรา 59 วรรคสาม กับการ สำคัญผิดในข้อเท็จจริงตามมาตรา 62 วรรคแรก ก็คือการไม่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบ ของความผิดตามมาตรา 59 วรรคสามนั้น เป็นเรื่ององค์ประกอบของความผิดมีอยู่ แต่ ผู้กระทำไม่รู้ว่าองค์ประกอบอย่างนั้น เช่น เข้าใจว่าสิ่งที่ยิงนั้นเป็นหมูป่า แต่ปรากฏว่าเป็นคน ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิดนั้นมิใช่จริงคือคนถูกยิงตาย แต่ผู้กระทำไม่รู้ว่าเป็นคน ถูกยิงเป็นคน เข้าใจว่าเป็นหมูป่า จึงถือว่าผู้กระทำไม่มีเจตนาในการกระทำความผิดฐานฆ่า

ผู้อื่น ส่วนการสำคัญผิดในข้อเท็จจริงตามมาตรา 62 วรรคแรกนั้น ข้อเท็จจริงที่ทำให้ผู้กระทำ ไม่มีความผิด หรือได้รับยกเว้นโทษ หรือรับโทษน้อยลงนั้น ไม่มีอยู่จริง แต่ผู้กระทำสำคัญผิด ว่ามีอยู่จริง ผู้กระทำจึงรับผลแห่งการกระทำตามที่เข้าใจนั้น เช่น ค่าเจ้าของบ้านได้ยินเสียงสุนัขเห่า จึงลุกขึ้นดู เห็นคนขึ้นมามอบบ้านในตอนกลางคืน ถามก็ไม่ตอบ ค่าจึงเข้าใจว่าเป็นโจรมาปล้นทรัพย์ จึงใช้ปืนยิงไป 1 นัด ถูกคนนั้นตาย แต่ความจริงเป็นหลานกลับจากเที่ยว ตอนเด็ก ตามข้อเท็จจริงนี้ การที่ค่ายิงหลานตายโดยเข้าใจว่าเป็นโจรผู้ร้าย ย่อมถือได้ว่าเป็น การป้องกันสิทธิพอสมควรแก่เหตุ ค่าจึงไม่มีความผิด จะเห็นได้ว่าข้อเท็จจริงที่ว่ามิโจรอันเป็น เหตุให้ป้องกันได้นี้ไม่มี แต่ผู้กระทำสำคัญผิดว่ามีโจรผู้ร้ายอยู่จริง จึงทำการป้องกันไปโดย ชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา 68 ผู้กระทำคือค่าจึงรับผลแห่งการกระทำที่เข้าใจคือไม่มี ความผิด

ค. สำคัญผิดในตัวบุคคลหรือทรัพย์

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 61 บัญญัติว่า “ผู้ใดเจตนาจะกระทำต่อบุคคล หนึ่ง แต่ได้กระทำต่อบุคคลหนึ่งโดยสำคัญผิด ผู้นั้นจะยกเอาความสำคัญผิดเป็นข้อแก้ตัว ว่ามิได้กระทำโดยเจตนาหาได้ไม่”

ความสำคัญผิดในตัวบุคคลหรือทรัพย์ตามมาตรา 61 นี้จะกระทำต่อผู้ใดหรือ ทรัพย์ของผู้ใดก็มีความผิดทั้งสิ้น ซึ่งไม่เหมือนกับการไม่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของ ความผิดตามมาตรา 59 วรรค 3 และการสำคัญผิดในข้อเท็จจริงตามมาตรา 62 วรรคแรก ส่วนผู้กระทำจะรับโทษมากน้อยเพียงใดก็ต้องพิจารณาเป็นกรณี ๆ ไป การกระทำโดยสำคัญผิด ตามมาตรา 61 ประกอบด้วยหลักเกณฑ์ ดังนี้

1. เป็นการสำคัญผิดในตัวบุคคลหรือตัวทรัพย์
2. จะต้องเป็นการกระทำต่อบุคคลต่อบุคคล หรือทรัพย์ต่อทรัพย์
3. จะต้องประกอบด้วยบุคคล 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายที่กระทำกับฝ่ายที่ได้รับผลร้าย จากการกระทำ
4. ต้องถือเจตนาเดิมของผู้กระทำมาวินิจฉัยผลของการกระทำที่เกิดขึ้น

1. เป็นการสำคัญผิดในตัวบุคคลหรือตัวทรัพย์ หมายความว่าผู้กระทำ สำคัญผิดเป็นคนละคน หรือสำคัญผิดในตัวทรัพย์เป็นคนละชิ้นไปที่เดียว เช่น ก. ต้องการฆ่า ข. เห็น ค. เดินมา เข้าใจว่า ค. เป็น ข. จึงใช้ปืนยิง ค. ให้ถือว่ามีเจตนาฆ่า ค. หรือต้องการ ลักทรัพย์ของนาย ก. เห็นทรัพย์วางอยู่เข้าใจว่าเป็นทรัพย์ของนาย ก. แต่ความจริงเป็นทรัพย์ ของนาย ข. จะอ้างว่ามีเจตนาลักทรัพย์นาย ข. มิได้ ถือเจตนาเดิมคือลักทรัพย์นั่นเอง

ในกรณีสำคัญผิดในตัวบุคคลนั้นเป็นการสำคัญผิดเป็นคนละคนไปเลยไม่ใช่สำคัญผิดในคุณสมบัติหรือฐานะของบุคคลคนเดียวกัน เช่น นาย ก. ต้องการยิงนาย ข. แต่เข้าใจผิดว่า นาย ข. เป็นเจ้าพนักงานผู้กระทำการตามหน้าที่ ความจริงนาย ข. ไม่ได้เป็นเจ้าพนักงานเลย เช่นนี้ไม่ใช่กระทำต่อบุคคลอีกคนหนึ่งโดยสำคัญผิด แต่เป็นการยิงนาย ข. โดยเจตนาตรง ๆ

2. จะต้องเป็นการกระทำบุคคลต่อบุคคล หรือทรัพย์ต่อทรัพย์ หมายความว่า การกระทำโดยสำคัญผิดนี้จะต้องสำคัญผิดในตัวบุคคลต่อบุคคล หรือสำคัญผิดในตัวทรัพย์ต่อทรัพย์ เช่น นาย ก. เจตนาฆ่า นาย ข. เห็นนาย ค. เดินมา เข้าใจว่า นาย ค. เป็นนาย ข. จึงยิงนาย ค. ตาย เช่นนี้เป็นการกระทำบุคคลต่อบุคคล ถ้าหากต้องการยิงนาย ค. เห็นนาย ค. เดินมา เข้าใจว่าเป็นนาย ค. จึงยิงนาย ค. ตาย เช่นนี้ไม่ใช่การกระทำบุคคลต่อบุคคล ถ้าหากต้องการยิงนาย ค. เห็นนาย ค. เดินมา เข้าใจว่าเป็นนาย ค. จึงยิงนาย ค. ตาย เช่นนี้ไม่ใช่การกระทำคนกับทรัพย์ หรือต้องการยิงนาย ค. เห็นนาย ค. เดินมา เข้าใจว่าเป็นนาย ค. จึงยิงนาย ค. ตาย เช่นนี้ไม่ใช่การสำคัญผิดตามมาตรา 61 เพราะเป็นการกระทำคนกับทรัพย์ หรือต้องการยิงนาย ค. เห็นนาย ค. เดินมา เข้าใจว่าเป็นนาย ค. จึงยิงนาย ค. ตาย เช่นนี้ไม่ใช่การสำคัญผิดตามมาตรา 61 ส่วนการสำคัญผิดในเรื่องทรัพย์ ก็เช่นกัน จะต้องเป็นการกระทำต่อทรัพย์เหมือนกัน เช่น ขาวต้องการลักหนังสือของแดง เห็นหนังสือของดำวางอยู่ เข้าใจว่าเป็นของแดงเพราะสีเหมือนกัน จึงลักไป อย่างนี้ขาวจะอ้างว่าไม่มีเจตนาลักหนังสือของดำไม่ได้

3. จะต้องประกอบด้วยบุคคล 2 ฝ่าย คือฝ่ายที่กระทำกับฝ่ายที่ได้รับผลร้ายจากการกระทำ หมายความว่า ในเวลาที่ได้กระทำความผิดนั้นมิบุคคลด้วยกัน 2 ฝ่าย คือฝ่ายที่เจตนากระทำกับผู้ที่ได้รับผลจากการกระทำอีกฝ่ายหนึ่ง ส่วนบุคคลที่ผู้กระทำมีเจตนาจะกระทำนั้นไม่ได้อยู่ในที่นั้น จึงไม่นำมาเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งจะมีผลต่อไปอีกว่าคนที่ผู้กระทำมีเจตนาจะกระทำนั้นไม่ถือว่ามีความคิดในชั้นพยายามต่อคนนั้นด้วย เช่น นาย ก. เจตนาฆ่า นาย ข. เห็นนาย ค. เดินมา เข้าใจว่าเป็นนาย ข. จึงยิงนาย ค. ตาย กฎหมายถือว่า นาย ก. มีความผิดฐานฆ่า นาย ค. ส่วนนาย ข. ไม่ได้อยู่ในที่นั้นก็ไม่ต้องนำมาเกี่ยวข้อง คงมีเพียงบุคคล 2 ฝ่ายคือ นาย ก. กับ นาย ค. ซึ่งกฎหมายถือว่านาย ก. มีเจตนาโดยตรงต่อ นาย ค. และเหตุที่นาย ก. ไม่มีความผิดฐานพยายามฆ่า นาย ข. ก็เพราะว่าเมื่อนาย ก. กระทำไปแล้ว การกระทำนั้นก็เกิดแก่นาย ค. เป็นผลสำเร็จแล้วตามที่เจตนา เพียงแต่กลายเป็นคนอื่นเสียเท่านั้น ฉะนั้นเมื่อความผิดสำเร็จแล้ว นาย ก. จึงไม่มีความผิดฐานพยายามฆ่า นาย ข. ซึ่งไม่ได้อยู่ในที่นั้น แต่นาย ก. อาจจะมีมีความผิดฐานพยายามฆ่า นาย ค. ได้ ถ้าหากว่ายิงไปแล้วถูกนาย ค. แต่ไม่ตาย

4. ต้องถือเจตนาเดิมของผู้กระทำมาวินิจฉัยผลของการกระทำที่เกิดขึ้น หมายความว่า ผู้กระทำมีเจตนาในตอนแรกอย่างไร ผลเกิดขึ้นประการใดก็ตาม

ต้องถือว่ามีเจตนาเหมือนตอนแรกอย่างนั้น อาจจะมีเจตนาฆ่าหรือเจตนาทำร้าย เจตนาทำให้เสียทรัพย์หรือเจตนาลักทรัพย์ แล้วแต่กรณี ต้องถือว่ามีเจตนาเหล่านี้ต่อผลที่เกิดขึ้นด้วย เช่น นาย ก. มีเจตนาจะฆ่านาย ข. เห็นนาย ค. เดินมาเข้าใจว่าเป็นนาย ข. จึงยิงนาย ค. แต่ยิงไม่ถูก หรือยิงถูกแต่ได้รับบาดเจ็บ ดังนี้ เดิมนาย ก. มีเจตนาฆ่านาย ข. เมื่อยิง นาย ค. โดยเข้าใจว่าเป็นนาย ข. กรณีนี้นาย ก. มิได้มีเจตนาทำร้าย แต่มีเจตนาฆ่า เมื่อนาย ค. ไม่ตาย นาย ก. จึงมีความผิดฐานพยายามฆ่า หรือในตอนแรกนาย ก. มีเจตนาทำร้ายนาย ข. เมื่อทำร้ายนาย ค. โดยเข้าใจว่าเป็นนาย ข. ก็ถือว่ามีเจตนาทำร้ายอยู่ ดังเดิม โดยมีความผิดฐานทำร้ายเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ในกรณีความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ เช่น นาย ชั่ว เจตนาจะลักทรัพย์ของนาย ช้า แต่สำคัญผิดว่าทรัพย์ของนายชวยเป็นทรัพย์ของนายช้า จึงเอาทรัพย์ของนายชวยไป ถือว่านายชัวมีเจตนาลักทรัพย์ของนายชวย

การสำคัญผิดตามมาตรา 61 นี้ ถ้าเป็นการกระทำดังต่อไปนี้ ผลจะเป็นประการใด ตัวอย่าง คำเจตนาฆ่าพ่อ เห็นแดงเดินมา เข้าใจว่าแดงเป็นพ่อจึงใช้ปืนยิงแดงตาย ดังนี้ คำมีความผิดฐานฆ่าคนธรรมดาตามมาตรา 288 ไม่ผิดฐานฆ่าบุพการีของคำ เพราะขาดองค์ประกอบที่จะเป็นความผิดตามมาตรา 289 คือว่าแดงไม่ใช่บุพการีของคำ

ตัวอย่าง คำต้องการฆ่าแดง เห็นพ่อเดินมา เข้าใจว่าเป็นแดง จึงใช้ปืนยิงพ่อตาย กรณีนี้คำมีเจตนาฆ่า แต่คนที่ถูกฆ่านั้นเป็นบุพการี จึงมีปัญหาว่าคำจะต้องรับโทษหนักขึ้นในฐานะฆ่าบุพการีตามมาตรา 289 หรือรับผิดในฐานะฆ่าบุคคลธรรมดาตามมาตรา 288 ในกรณีนี้มีกฎหมายบัญญัติรับรองไว้ในมาตรา 62 วรรคท้ายว่า "บุคคลจะต้องรับโทษหนักขึ้นโดยอาศัยข้อเท็จจริงใด บุคคลนั้นจะต้องรู้ข้อเท็จจริงนั้น" ซึ่งหมายความว่าถ้าหากกฎหมายบัญญัติเป็นเหตุจูงใจให้ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้นโดยอาศัยข้อเท็จจริงใด ผู้กระทำต้องรู้ข้อเท็จจริงนั้นด้วย หากผู้กระทำไม่รู้ ก็ต้องรับโทษเพียงฐานความผิดธรรมดา นั่นก็คือ เมื่อคำมีเจตนาฆ่าแดง แต่ยิงพ่อโดยเข้าใจว่าเป็นแดง คำไม่รู้ข้อเท็จจริงที่ว่าผู้ถูกฆ่าเป็นพ่อหรือเป็นบุพการีของตน ซึ่งต้องรับโทษหนักขึ้นตามมาตรา 289 เมื่อคำไม่รู้เช่นนี้ก็ต้องรับโทษฐานฆ่าคนธรรมดาตายตามมาตรา 288

ตัวอย่าง คำต้องการฆ่าแม่ เห็นยายเดินมา สำคัญผิดว่าเป็นแม่จึงฆ่ายาย ดังนี้ คำมีความผิดฐานฆ่าคนธรรมดาตาย ตามมาตรา 288 ไม่ผิดฐานฆ่าบุพการีตามมาตรา 289 แม้ยายจะเป็นบุพการีก็ตาม ทั้งนี้เพราะคำไม่รู้ว่ายานที่ถูกฆ่าเป็นยายตามมาตรา 62 วรรคท้าย

การสำคัญผิดตามมาตรา 61 นี้ หากผู้กระทำได้กระทำโดยไตร่ตรองไว้ก่อนโดยทรมาน หรือเพื่อประโยชน์อย่างอื่นตามมาตรา 289 (4) ถึง (7) ผู้กระทำจะต้องรับโทษหนัก

ขึ้น เพราะเรื่องเหล่านี้เป็นพฤติการณ์ประกอบเจตนา ไม่ใช่เป็นเรื่องข้อเท็จจริงที่รับโทษหนักขึ้น ตามมาตรา 62 วรรคท้าย

ตัวอย่าง ก. เจตนาจะฆ่า ข. ก.ทราบว่าย. ขับรถจักรยานยนต์ผ่านเส้นทางนี้ ทุกวัน ก. ถีบปืนแอบซุ่มในป่าข้างทาง ก. ได้ยินเสียงรถจักรยานยนต์ก็จำได้ว่าเป็นรถของ ข แต่ผิดใจวันนั้น ค. ยืมรถของ ข. ไปธุระผ่านเส้นทางนั้นพอดี เมื่อ ค. ขับรถมาถึงที่ ก. ซุ่มอยู่ ก. สำคัญผิดว่าผู้ที่ขับรถคือ ข. จึงยิงไปถูก ค. ตาย ก. มีความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยไตร่ตรองไว้ ก่อนตามมาตรา 289(4)

การสำคัญผิดในมาตรา 61 แตกต่างกับการสำคัญผิดในมาตรา 62 วรรคแรก กล่าวคือการสำคัญผิดในมาตรา 61 นี้เป็นเรื่องสำคัญผิดในตัวบุคคลหรือตัวทรัพย์ ซึ่งแม้จะกระทำต่อบุคคลใดก็เป็นความผิดทั้งนั้น ส่วนความสำคัญผิดตามมาตรา 62 วรรคแรก เป็นความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงซึ่งทำให้การกระทำไม่เป็นความผิดหรือทำให้ ผู้กระทำไม่ต้องรับโทษหรือได้รับโทษน้อยลง ความสำคัญผิดตามมาตรา 62 จึงเป็นข้อแก้ตัวได้

นอกจากนี้ยังมีคำพิพากษาฎีกาที่ 872/2510 วินิจฉัยความแตกต่างระหว่าง มาตรา 61 และ 62 ไว้โดยชัดเจนว่า ความสำคัญผิดมีภัยอันตรายอันต้องป้องกันนั้นเป็น ความสำคัญผิดตามมาตรา 62 ไม่ใช่มาตรา 61 เพราะความสำคัญผิดตามมาตรา 61 เป็นเรื่อง สำคัญผิดในตัวบุคคลซึ่งแม้กระทำต่อบุคคลใดก็เป็นผิดทั้งสิ้น ส่วนความสำคัญผิดตามมาตรา 62 นั้นเป็นความสำคัญผิดซึ่งทำให้การกระทำไม่เป็นความผิดหรือทำให้ผู้กระทำไม่ต้องรับ โทษ หรือได้รับโทษน้อยลง

(2) สำคัญผิดในข้อกฎหมายหรือการไม่รู้กฎหมาย (Ignorance of Law)

หมายถึง กรณีที่บุคคลไม่ทราบว่ากรกระทำของตนเป็นความผิดต่อกฎหมาย ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 64 บัญญัติว่า "บุคคลจะแก้ตัวว่าไม่รู้กฎหมายเพื่อให้พ้นความ รับผิดในทางอาญาไม่ได้ แต่ศาลเห็นว่า ตามสภาพและพฤติการณ์ ผู้กระทำความผิดอาจจะ ไม่รู้ว่ากฎหมายบัญญัติว่าการกระทำนั้นเป็นความผิด ศาลอาจอนุญาตให้แสดงพยานหลักฐาน ต่อศาล และถ้าศาลเชื่อว่าผู้กระทำไม่รู้กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนั้น ศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่ กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้"

บุคคลจะแก้ตัวว่าไม่รู้กฎหมายเพื่อให้พ้นจากความรับผิดในทางอาญาไม่ได้ มา จากหลักที่ว่า "ไม่รู้ข้อเท็จจริงแก้ตัวได้ ไม่รู้กฎหมายแก้ตัวไม่ได้" มาตรา 64 บัญญัติเป็นหลัก เด็ดขาดว่า เมื่อทำผิดกฎหมายแล้ว จะแก้ตัวว่าไม่รู้กฎหมายเพื่อให้พ้นจากความรับผิดในทาง

อาญาไม่ได้ แต่มาตรา 64 ก็ได้ผ่อนผันให้ศาลมีอำนาจลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้ แต่ต้องเข้าองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. ศาลเห็นว่าตามสภาพและพฤติการณ์ ผู้กระทำความผิดอาจจะไม่รู้ว่ากฎหมายบัญญัติว่าการกระทำนั้นเป็นความผิด ตามพฤติการณ์หมายถึงข้อเท็จจริงที่บุคคลนั้นประพฤติปฏิบัติอยู่ บางสิ่งบางอย่างอาจจะเคยปฏิบัติมาเป็นปกติประเพณี คนป่าเคยตัดไม้ในป่ามาใช้สอยทำที่อยู่อาศัย ทำเครื่องใช้สอย ไม่เคยเห็นรถรา ไม่เคยรู้ถึงเรื่องพระราชบัญญัติการจราจรเพราะเดินชนกันบ้างไม่เห็นจะเป็นความผิด ไม่เคยรู้ถึงเรื่องพระราชบัญญัติป่าไม้ว่าไม้อย่างไรเป็นไม้หวงห้าม ตัด ฟัน จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายอย่างไร หรือผู้กระทำเพิ่งกลับจากต่างประเทศตามพฤติการณ์เขาอาจไม่ทราบว่ามีการห้ามการกระทำ เป็นต้น

2. ศาลอาจอนุญาตให้ผู้กระทำความผิดแสดงพยานหลักฐานต่อศาลเกี่ยวกับเหตุผลที่ว่าไม่รู้กฎหมายก็ได้ หรือไม่อนุญาตให้แสดงพยานหลักฐานก็ได้ เพราะเห็นว่าเป็นความผิดเล็กน้อย และศาลก็ลงโทษน้อยอยู่แล้ว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลที่จะพิจารณาอนุญาตหรือไม่อนุญาตตามที่เห็นสมควร

3. ศาลเชื่อว่าผู้กระทำไม่รู้กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนั้น หมายความว่าศาลได้พิจารณาพยานหลักฐานที่อนุญาตให้จำเลยแสดงต่อศาลแล้ว เชื่อว่าจำเลยมิได้รู้ว่าการกระทำนั้น ๆ เป็นความผิด

เมื่อเข้าองค์ประกอบทั้ง 3 ข้อครบถ้วนแล้ว ศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้ โดยไม่ต้องคำนึงถึงโทษขั้นต่ำ แต่จะไม่ลงโทษเลยไม่ได้

ตัวอย่าง การอ้างว่าไม่รู้กฎหมายที่แก้ตัวไม่ได้ หมายถึงการกระทำนั้นครบองค์ประกอบความผิดบริบูรณ์แล้ว ถ้าการกระทำไม่ครบองค์ประกอบความผิด หรือสำคัญผิดในข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิดแล้ว ย่อมยกขึ้นเป็นข้อแก้ตัวได้ (ฎีกาที่ 457/2489, 557-558/2490)